

**Commentariorvm, Ac Dispvationvm In Primam Partem
Sancti Thomæ Tomvs ...**

Complectens ad viginti sex Quæstiones priores, centum & septem
Disputationes in Capita diuisas

Vázquez, Gabriel

Antverpiæ, 1621

Qua ratione nomen, Deus, dici poßit connotatium. c. 3.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80983](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-80983)

Qua ratione nomen, Deus, dici possit connotatiuum.

Hoc nomen, Deus, quidam asserunt esse connotatiuum creaturarum, hoc est, Deum ipsum ita significare, ut simul aliquo modo denotet creaturas. *Gabriel* vero in 1. d. 22. q. 1. art. 2. & alij recentiores Theologi docent, aliqua Dei nomina non esse connotatiua; quale arbitrantur esse nomen, Deus. Forſan inter eos non est rerum, sed verborum diſſenſio: nam ſi connotatiuum intelligamus eſſe illud, quod ita rem vnam ſignificat, ut eam ſub reſpectu ad aliam denotet, ut communiter dici ſolet connotatiuum; nomen Deus, non erit connotatiuum, quia non ſignificat Deum ſub relatione aliqua ad creaturas. Alia vero nomina. Ut creator, omnipotens, ſapiens, hoc pacto connotatiua ſunt. Nam licet nomen Deus, ab actione deriuatum ſit, ratione cuius connotatiuum hoc modo eſſe deberet: ex vſu tamen iam accomodatium eſt ad ſignificandum ipſam ſubſtantiam Dei; non actionem: quod vero *Nazianzen. orat. illa 36. num. 71.* connumerat nomen Deus, inter reſpectiva, parum reſert, Id enim fecit attendens magis ad Etymon nominis, quam ad ipſum ſignificatum, quod iam ex vſu habet. Quocirca neque *Nicetas in orat. illa 43. Nazianz.* nec *Damaſc.* locis citatis inter reſpectiva nomina dei hoc nomen Deus, ponunt. Cætera autem nomina, quæ relationem denotant Dei ad creaturas, connotatiua hoc modo appellari poſſunt.

Quodſi connotatiuum ſit illud, quo auditio, aliquid aliud etiam concipere cogimur præter rem ipſam ſignificatam: dubium non eſt, nomina omnia dei eſſe connotatiua. Nam cum ipſum Deum iſta rerum viſibilem concipiamus, non poſſumus audita voce, Deus, ut ipſam rem intelligamus, non apprehendere aliquid aliud, cuius iſta deus ipſe à nobis cognoscatur: quod nullus Scholaſticorum negare poteſt. Hæc autem non videtur eſſe proprie connotatio: quia connotatio proprie conuenit nomini, quoties auditio eo, ex vi impoſitionis ipſius, & vſus aliquid aliud concipimus præter præcipuum ſignificatum, & hoc eſt, ex vi ſua aliquid aliud exprimere, & connotare. Porro auditio nomine quantumvis ex impoſitione abſoluto, aliquid aliud præter directum ſignificatum concipere, cuius iſta cognoscamus id, quod nomine ſignificatur, non ſufficit, ut nomen ipſum ſit connotatiuum. Doctrina hæc colligitur ex *S. Thom. in hac q. art. 11. ad 3.*

ARTICVLVS IX.

Utrum hoc nomen, Deus, ſit incommunicabile.

Ad nonum ſic proceditur. Videtur, quod hoc nomen deus, ſit communicabile. Cuicumque enim communicatur ſignificata per nomen, communicatur, & nomen ipſum. Sed hoc nomen Deus (ut dictum eſt) ſignificat diuinam naturam, quæ eſt communicabilis alijs: ſecundum illud 2. Pet. 1. Magna & pretioſa promiſſa nobis donauit, ut per hoc efficiamur diuinæ conſortes naturæ: ergo hoc nomen, Deus, eſt communicabile.

2. Præterea, Sola nomina propria non ſunt communicabilia. Sed hoc nomen,

Deus, non eſt nomen proprium, ſed appellatiuum: quod patet ex hoc, quod habet plurale, ſecundum illud *Plaſ. 81.* Ego dixi, vij eſtis: ergo hoc nomen Deus eſt communicabile.

3. Præterea, Hoc nomen, Deus, imponitur ab operatione, ut dictum eſt. Sed alia, nomina, quæ imponuntur deo ab operationibus, ſiue ab effectibus ſunt communicabilia, ut bonus, ſapiens, & huiusmodi: ergo hoc nomen, Deus, eſt communicabile.

Sed contra eſt, quod dicitur *Sap. 14.* Incommunicabile nomen lignis, & lapidibus impoſuerunt: & loquitur de nomine deitatis: ergo hoc nomen, Deus, eſt nomen incommunicabile.

Reſpondeo dicendum, quod aliquod nomen poteſt eſſe communicabile dupliciter. Vno modo proprie. Alio modo per ſimilitudinem. Proprie quidem communicabile eſt, quod ſecundum totam ſignificationem nominis eſt communicabile multis. Per ſimilitudinem autem communicabile eſt, quod eſt communicabile ſecundum aliquid eorum, quæ includuntur in nominis ſignificatione. Hoc enim nomen, leo, proprie communicatur omnibus illis, in quibus inuenitur natura, quam ſignificat hoc nomen, leo. Per ſimilitudinem vero communicabile eſt illis, qui participant quid leoninum, ut puta audaciam, vel fortitudinem: qui metaphorice leones dicuntur. Ad ſciendum autem, quæ nomina proprie ſunt communicabilia, conſiderandum eſt, quod omnis forma in ſuppoſito ſingulari exiſtens, per quod indiuiduatur, communis eſt multis, vel ſecundum rem, vel ſecundum rationem ſaltem. Sicut natura humana communis eſt multis ſecundum rem, & rationem: natura autem Solis non eſt communis multis ſecundum rem, ſed ſecundum rationem tantum. Poteſt enim natura Solis intelligi, ut in pluribus ſuppoſitis exiſtens. Et hoc ideo, quia intellectus intelligit naturam cuiuſlibet ſpeciei per abstractionem à ſingulari. Vnde eſſe in vno ſuppoſito ſingulari, vel in pluribus, eſt præter intellectum naturæ ſpeciei. Vnde ſeruato intellectu naturæ ſpeciei poteſt intelligi, ut in pluribus exiſtens. Sed ſingulare ex hoc ipſo, quod eſt ſingulare, eſt diuiſum ab omnibus alijs. Vnde omne nomen impoſitum ad ſignificandum aliquod ſingulare, eſt incommunicabile & re, & ratione. Non enim poteſt in apprehenſione cadere pluralitas huius indiuidui. Vnde nullum nomen ſignificans aliquod indiuiduum, eſt communicabile multis proprie, ſed ſolum ſecundum

secundum similitudinem: sicut aliquis metaphorice potest dici Achilles, in quantum habet aliquid de proprietatibus Achillis, scilicet fortitudinem. Formæ vero, quæ non indiuiduantur per aliud suppositum, sed per seipsas: quia scilicet sunt formæ subsistentes, si intelligerentur secundum quod sunt in seipsis, non possent communicari nec re, neque ratione: sed forte per similitudinem, sicut dictum est de indiuiduis. Sed quia formas simplices per se subsistentes non possumus intelligere secundum quod sunt, sed intelligimus eas ad modum rerum compositarum habentium formas in materia, ideo, ut dictum est, imponimus eis nomina concreta significantia naturam in aliquo supposito. Unde quantum pertinet ad rationem nominum, eadem ratio est de nominibus, quæ à nobis imponuntur ad significandum naturas rerum compositarum, & de nominibus, quæ à nobis imponuntur ad significandum naturas simplices subsistentes. Unde, cum hoc nomen, deus, impositum sit ad significandum naturam diuinam, ut dictum est: natura autem diuina multiplicabilis non est, ut supra ostensum est: sequitur quod hoc nomen, deus, incommunicabile quidem sit secundum rem, sed communicabile quidem sit secundum opinionem: quemadmodum hoc nomen Sol esset incommunicabile secundum opinionem ponentium multos Soles. Et secundum hoc dicitur Galat. 4. His qui natura non sunt dii seruiebatis, Gloss. non sunt dii natura, sed opinione hominum. Est nihilominus communicabile hoc nomen, deus, non secundum suam totam significationem, sed secundum aliquid eius per quandam similitudinem, ut dii dicantur, qui participant aliquid diuinum per similitudinem secundum illud: Ego dixi, dii estis. Si vero esset aliquod nomen impositum ad significandum deum non ex parte naturæ, sed ex parte suppositi secundum quod consideratur, ut hoc aliquid, illud nomen esset omnibus modis incommunicabile: sicut forte est nomen Tetragrammaton apud Hebræos. Et est simile, si quis imponeret nomen Soli, designans hoc indiuiduum.

Ad primum ergo dicendum, quod natura diuina non est communicabilis, nisi secundum similitudinis participationem.

Ad secundum dicendum, quod hoc nomen, deus, est nomen appellatum, & non proprium: quia significat naturam diuinam, ut in habente: licet ipse deus se-

cundum rem non sit nec vniuersalis, nec particularis. Nomina enim non sequuntur modum essendi, qui est in rebus: sed modum essendi secundum quod in cognitione nostra est. Et tamen secundum rei veritatem est incommunicabile, secundum quod dictum est de hoc nomine Sol. In cor. art.

Ad tertium dicendum, quod hæc nomina, bonus, sapiens, & huiusmodi similia, imposita quidem sunt à perfectionibus procedentibus à Deo in creaturas: non tamen sunt imposita ad significandum diuinam naturam: sed ad significandum ipsas perfectiones absolute. Et ideo etiam secundum rei veritatem sunt communicabilia multis. Sed hoc nomen, Deus, impositum est ab operatione propria Deo: quam experimur continue ad significandam diuinam naturam.

Conclusio argumenti est: Nomen, Deus, reuera pluribus non potest proprie communicari: bene tamen secundum opinionem: atqui analogice, & nuncupatiue, potest reuera communicari, quod dici solet per participationem: sicut homines insignes, dii nuncupantur.

ARTICVLVS X.

Utrum hoc nomen, Deus, dictum de deo per participationem, & per naturam, & per similitudinem, sit equiuocum.

AD decimum sic proceditur. Videtur, quod hoc nomen deus, vniuoce dicatur de deo per naturam, & per participationem, & secundum opinionem. Vbi enim est diuersa significatio, non est contradictio affirmantis, & negantis: æquiuocatio enim impedit contradictionem. Sed Catholicus dicens, idolum non est Deus; contradicit pagano dicenti, idolum est Deus: ergo Deus utrobique sumptum vniuoce dicitur. 77
Supra art. 5.
ca. & infra
q. 29. ar. 4. &
1. prol. art. 2.
& 4. 35. ar.
4. & 1. cor.
c. 32. 33. &
34. & 1. cor.
q. 2. art. 11.
& 1. cor. 7.
art. 7. & 1. cor.
3. cap. 27.

2. Præterea, Sicut idolum est Deus secundum opinionem, & non secundum veritatem, ita fruitio carnalium delectationum dicitur felicitas secundum opinionem, & non secundum veritatem; sed hoc nomen, beatitudo, vniuoce dicitur de hac beatitudine opinata, & de hac beatitudine vera: ergo & hoc nomen, deus, vniuoce dicitur de deo secundum veritatem, & de deo secundum opinionem.

3. Præterea, Vniuoce dicuntur quorum est ratio vna. Sed Catholicus cum dicit vnum esse Deum, intelligit nomine Deitatem omnipotentem, & super omnia venerandam, & hoc idem intelligit gentilis cum dicit, idolum esse Deum: ergo hoc nomen vniuoce dicitur utrobique.

Sed contra, illud quod est in intellectu, est

Ar. 1. huius
q. ad 2. argu-
men.

Art. præc.

2. 1. art. 3.

Gloss. inter li-
nea, ibi.

Primo Periher. c. 1. l. 1. q. 1. ubi dicitur quod animal dicitur de animali vero, & de animali picto, æquiuoce dicitur. Ergo hoc nomen, Deus, dictum de Deo vero, & de Deo secundum opinionem æquiuoce dicitur.

4. Præterea. Nullus potest signare id, quod non cognoscit. Sed gentilis non cognoscit naturam diuinam. Ergo cum dicit, idolum est Deus, non signat veram dictam: hanc autem signat Catholicus dicens vnum esse Deum. Ergo hoc nomen, Deus, non dicitur vniuoce, sed æquiuoce de Deo vero, & de Deo secundum opinionem.

Respondeo dicendum quod hoc nomen Deus, in præmissis tribus significationibus non accipitur neque vniuoce, neque æquiuoce, sed analogice: quod ex hoc patet. Quia vniuocorum est omnino eadem ratio, & æquiuocorum est omnino ratio diuersa: in analogicis vero oportet, quod nomen secundum vnam significationem acceptum ponatur in definitione eiusdem nominis secundum alias significationes accepti. Sicut ens de substantia dictum ponitur in definitione entis, secundum quod de accidente dicitur: & sanum dictum de animali ponitur in definitione sani secundum quod dicitur de vrina & de medicina. Huius enim sani, quod est in animali, vrina est significatiua, & medicina factiua. Sic accidit in proposito. Nam hoc nomen Deus secundum quod pro Deo vero sumitur, in ratione Dei sumitur secundum quod dicitur Deus secundum opinionem vel participationem: Cum enim aliquem nominamus Deum secundum participationem, intelligimus nomine Dei aliquid habens similitudinem veri Dei. Similiter cum idolum nominamus Deum, hoc nomine, Deus, intelligimus significari aliquid, de quo homines opinantur quod sit Deus, & sic manifestum est, quod alia & alia est significatio nominis: sed vna illarum significationum clauditur in significationibus alijs. Vnde manifestum est quod analogice dicitur.

Ad primum ergo dicendum, quod nomen multiplicitas non attenditur secundum nominis prædicationem, sed secundum significationem. Hoc enim nomen homo, de quocunque prædicatur, siue vere, siue falsè, dicitur vno modo. Sed tunc multipliciter diceretur, si per hoc nomen, homo, intenderemus significare diuersa, puta, si vnus intenderet significare per hoc nomen, homo, id quod vere est homo, & alius intenderet significare

eodem nomine lapidem, vel aliquid aliud. Vnde patet quod Catholicus dicens idolum non esse Deum, contradicit pagano hoc asserenti, quia vterque vtitur hoc nomine, Deus, ad significandum verum Deum. Cum enim paganus dicit idolum esse Deum, non vtitur hoc nomine secundum quod significat Deum opinabilem. Sic enim verum diceret, cum etiam Catholicus interdum in tali significatione hoc nomine vtantur, vt cum dicitur, omnes dii genitum dæmonia.

Et similiter dicendum ad secundum & tertium. Nam illæ rationes procedunt secundum diuersitatem prædicationis nominis, & non secundum diuersam significationem.

Ad quartum dicendum quod animal dictum de animali vero & de picto, non dicitur pure æquiuoce. Sed Philosophus largo modo accipit æquiuoca secundum quod includunt in se analogia: quia & ens, quod analogice dicitur, aliquando dicitur æquiuoce prædicari de diuersis prædicamentis.

Ad quintum dicendum, quod ipsam naturam Dei, prout in se est, neque Catholicus, neque paganus cognoscit, sed vterque cognoscit eam secundum aliquam rationem causalitatis, vel excellentiæ, vel remotionis, vt supra dictum est. Et secundum hoc in eadem significatione accipere potest gentilis hoc nomen Deus cum dicit, idolum est Deus in qua accipit ipsum Catholicus dicens, idolum non est Deus. Si vero aliquis esset qui secundum nullam rationem Deum cognosceret, nec ipsum nominaret, nisi forte sicut proferimus nomina, quorum significationes ignoramus.

Explicatio Articuli.

Conclusio est. De Deo secundum naturam, & de Deo secundum opinionem. & per participationem dicitur nomen Deus, secundum analogiam. Difficilis videtur mens S. Thom. in hoc art. nam si dicat, tria illa significata nominis Deus, analogice contineri sub eodem nomine Deus, videtur falsum. Ethnici enim, qui suum Iouem Deum appellant, idem omnino eo nomine significant, quod nos eodem exprimere volumus: licet illi fallantur, nos autem vere eo vtamur: hoc autem non obest, quo minus nomen dicatur vniuoce de suo Ioue, & de nostro Deo, secundum opinionem ipsorum: sicut si aliquis existimaret, simias esse homines, vniuoce vteretur hoc nomine, homo, ad significandum veros homines, & simias: ergo solum potest hoc nomen Deus, analogice dici de Deo per naturam, aut secundum opinionem ex vna parte, & de Deo per participationem ex alia: sed Deo per naturam & secundum opinionem omnino vniuoce conueniet.

Obscura sane est mens S. Thom. in hoc art. eam tamen ex corpore, & solutione primi video mihi colligera.

In antepæd. e de æquiuo. c. 10. l. 1.

12. ar. 12.

S. Thom.

Ratio dubitandi.

8

*Pro solutione
nota.*

colligere. Est itaque notandum, deum secundum opinionem, quales sunt Dij Gentilium, dupliciter posse nomine *Deus* significari, quatenus ad duos intellectus significatio refertur: primum ad intellectum Gentilis, qui persuasus est, plures esse Deos, & huic vniuoce significat nomen, *Deus*, plures, siue inter eos verum deum Christianorum comprehendamus, siue plures tantum Gentilium: nam in intellectu ipsius gentilis omnes sunt veri dij: putat enim veram naturam deitatis ipsis conuenire, tamen hoc tantum sit secundum opinionem, non re vera, sed intellectui fideli, qui putat, esse vnum solum Deum, ceteros autem Gentilium falsos, nomen, *Deus*, non significat vniuoce plures Deos, tamen eos, quos Gentiles adorant, fideles etiam, deos Gentilium appellent, sed analogice, quia nomen *deus* fideli significat proprie verum Deum, alios vero, secundum opinionem Gentilium: nec apprehendit eos, ut veros Deos sed ut Deos existimatos: & respectu huius intellectus loquitur S. Thom. in hoc art. cum ait, nomen, *Deus* analogice dici vero Deo, & de deo secundum opinionem. Nam intellectui gentili vniuoce omnes Deos significat, eo quod licet ipse opinetur, esse Deos, qui reuera non sunt: putat tamen esse veros, & non solum secundum opinionem. Quocirca Christianus, qui dicit, *Idolum non est deus*, vere contradicit Ethnico dicenti, *Idolum est deus*, & vterque accipit nomen, *Deus*, in primaria significatione veri Dei, quæ propria est: ergo nomen, *deus*, Ethnico vniuocum est ad verum, & falsos Deos, quos ipse veros existimat: alioqui Catholicus negans idolum esse Deum, ei non contradiceret: quia Catholicus vtitur eo nomine in propria significatione pro vero deo, si autem Ethnicus eo vteretur analogice, non esset contradictio: quia non esset idem terminus: quod ad contradictionem necessarium est.

ARTICVLVS XI.

Utrum nomen, Qui est, sit nomen proprium dei, & magis conueniens diuine nature.

AD vndecimum sic proceditur. Videtur quod hoc nomen, qui est, non sit maxime proprium nomen Dei. Hoc enim nomen, *Deus*, est nomen incommunicabile, ut dictum est. Sed hoc nomen, qui est, non est nomen incommunicabile. Ergo hoc nomen, qui est, non est maxime proprium nomen Dei.

2. Præterea. Dionys. dicit 3. cap. de diuin. nomin. quod boni nominatio excellenter est manifestatiua omnium Dei processionum. Sed hoc maxime Deo conuenit, quod sit vniuersale rerum principium, ergo hoc nomen bonum est maxime proprium Dei: & non hoc nomen, qui est.

3. Præterea. Omne nomen diuinum videtur importare relationem ad creaturas: cum *Deus* non cognoscatur à nobis nisi per creaturas. Sed hoc nomen qui est, nullam importat habitudinem ad creaturas. Ergo hoc nomen, qui est, non est maxime proprium nomen Dei.

Sed contra est quod dicitur Exod. 3.

quod Moyse querenti, si dixerint mihi quod est nomen eius, quid dicam eis? & respondit ei dominus. Qui est misit me ad vos. Ergo hoc nomen, qui est, est maxime proprium nomen Dei.

Respondeo dicendum, quod hoc nomen, qui est, triplici ratione est maxime proprium nomen Dei. Primo quidem propter sui significationem. Non enim significat formam aliquam, sed ipsum esse. Unde cum esse dei sit ipsa eius essentia, & hoc nulli alij conueniat, ut supra ostensum est: manifestum est, quod inter alia nomina hoc maxime proprie nominat Deum. Vnumquodque enim denominatur à sua forma. Secundo propter eius vniuersalitatem. Omnia enim alia nomina, vel sunt minus communia: vel si conuertantur cum ipso, tamen addunt aliqua supra ipsum secundum rationem. Unde quodammodo informant, & determinant ipsum. Intellectus autem noster non potest ipsam dei essentiam cognoscere in statu viæ, secundum quod in se est: sed quemcunque modum determinet circa id, quod de deo intelligit, deficit à modo quo deus in se est. Et ideo quanto aliqua nomina sunt minus determinata, & magis communia, & absoluta, tanto magis proprie dicuntur de Deo à nobis. Unde & Damascenus dicit, quod principalius omnibus, quæ de deo dicuntur nominibus est, Qui est: totum enim in seipso comprehendens habet ipsum esse velut quoddam pelagus substantiæ infinitum & indeterminatum. Quolibet enim alio nomine determinatur aliquis modus substantiæ rei: sed hoc nomen, Qui est, nullum modum essendi determinat, sed se habet indeterminate ad omnes. Et ideo nominat ipsum pelagus substantiæ infinitum. Tercio vero ex eius significatione. Significat enim esse in presenti. Et hoc maxime proprie de Deo dicitur, cuius esse non nouit præteritum vel futurum, ut dicit August. in 5. de Trinitate.

Ad primum ergo dicendum, quod hoc nomen, qui est, est magis proprium nomen dei, quam hoc nomen *deus*, quantum ad id, à quo imponitur, scilicet ab esse, & quantum ad modum significandi & conueniendi, ut dictum est. Sed quantum ad id, ad quod imponitur nomen ad significandum, est magis proprium hoc nomen, *deus*, quod imponitur ad significandum naturam diuinam. Et adhuc magis proprium nomen est Tetragrammaton: quod est impositum ad significandam ipsam dei substantiam incommunicabilem, & (ut sic liceat loqui) singularem.

Ad se-

78
2. d. 8. q. 1.
art. 1. & 3.
p. q. art. 1. c.
q. 7. art. 1.
c. si. 1. & q.
10. art. 1. 9.
Dion. 5. l.
3. in principi.
p. 78. art. 9.
huius q. c. 3.
in principi.
l. 1.

Lib. 1. o. 1. ob.
lib. 1. c. 12.

Libro 5. de
Trin. c. 13.
Et lib. 83.
quæst. 9. 17.
tom 4.

In cor. art.

Ad secundum dicendum, quod hoc nomen, bonum, est principale nomen Dei, in quantum est causa, non tamen simpliciter. Nam esse absolute præintelligitur causa.

Ad tertium dicendum, quod non est necessarium, quod omnia nomina diuina, importent habitudinem ad creaturas, sed sufficit quod imponentur ab aliquibus perfectionibus procedentibus à Deo in creaturas, inter quas prima est ipsum esse, à qua sumitur hoc nomen, Qui est.

Conclusio autem est. Nomen QVI EST, magis proprie, & præcipue inter reliqua essentiam Dei exprimit, eam optime explicat S. Thom. in corpore art. & apud Sanctos Patres, quos sequenti disputatione commemorabimus, sine controversia est, in solutione tamen difficiliorem habet S. Thom. doctrinam, quam ex professo libet examinare.

DISPUT. LIX.

An idem sit nomen, QVI EST, & tetragrammaton, quod vulgo dicitur, Iehova.

Due sententia extrema de hac re. cap. 1.

Verior opinio. cap. 2.

Posterior pars opinionis nomen, QVI EST, & tetragrammaton idem esse. cap. 3.

CAPVT I.

Due sententia extrema de hac re.

Opinio S. Thom. in solut. est esse duo distincta nomina Dei, ad ipsum significandum imposita, nomen, Qui est, & nomen tetragrammaton, seu nomen Iehova, quam prius tradiderat Hier. in Epist. ad Marcellam, quæ est ordine 138. probatur vero ex eo, quod Exodi 3. cum Moyses mitteretur à Domino ad filios Israël, & ipse interrogasset dominum his verbis, Si dixerint mihi quod est nomen eius, quid dicam eis? Respondit: Qui est, misit me ad vos. Sed paulo post cum eodem cap. dicitur, Dominus, Deus Patrum vestrorum, in Hebræo ponitur nomen Iehova, quod dicitur tetragrammaton: ergo sunt distincta nomina.

In hanc sententiam refertur Burgen. qui tamen in additione ad tertium cap. Exodi quamuis hanc Doctoris sancti opinionem putet probabilem, ipse aliam docuit; asserit enim, cum eo capite dixit Dominus, Ego sum qui sum, & iterum, Qui est, misit me ad vos, noluisse sibi nomen aliquod imponere, quo suam essentiam peculiariter denotaret (quale aliqui putant esse illud, Qui est) sed voluisse tantum indicare, se futurum ducem, & asserturum in omnibus laboribus peregrinationis populo Israelitico: nam ubi vulgata legit, Ego sum, qui sum, in Hebræo sic habetur, **אני ה' אלהיך** Ebieh aser ebich hoc est, Ero, qui ero: & iterum, ubi Vulgata legit, Qui est, misit me ad vos, in Hebræo sic dicitur, **אני ה' אלהיך** Qui est, misit me ad vos. Sensus autem est, ut qui Burgen. Ego ero, qui vobiscum semper ero, & iterum, qui ero, hoc est, qui dixi, Ero vobiscum, misit me ad vos: & hanc inquit esse expositionem Hebræorum. Quare cum postea in eodem cap. 3. Exodi dicitur, dominus Deus patrum vestrorum, ubi ponitur nomen tetragrammaton Iehova, non ponitur quasi

Vulgaris in 1. pars. Tomus I.

CAPVT I. & II.

313

quasi alterum nomen; sed cum antea nullum nomen Dei peculiare possumus fuisse, hic ponitur illud, quod primum, & ineffabile esse dicitur.

Hanc expositionem testatur Lippoman. in catena super illum locum, esse Hebræorum, eamque secutus est Beda 4. tom. in annotat. in Exod. 3. sic enim interpretatur, Ego sum, qui sum, id est, ego sum, qui fui cum Patribus vestris, & sum, qui vobiscum ero. Fauet etiam Hugo de S. Vict. tom. 1. in annotat. in Exod. 3. 1. qui licet alio modo ea verba interpretetur, non tamen putat peculiare aliquod nomen Dei in illis contineri: imo potius dicit, esse phrasim quandam nolentis explicare nomen suum. Cum enim Moyses nomen Dei interrogasset respondit Dominus, Ego sum, qui sum, ac si diceret, est ne possibile, ut nomen meum toties repetitum, & antea notum, ab aliquo ignoretur? Subdit aliam expositionem, quæ Bedæ interpretationi affinis est: atque ex ipsa sententia prædicta Burgen. confirmatur, Ego sum, qui sum, supple tecum, ut facias ea miracula, & potentia.

CAPVT II.

Verior opinio.

Probabilior, & communior opinio est, quæ docet illud, Qui est, quod habetur Exod. 3. & nomen tetragrammaton, quod ibidem ponitur, esse idem omnino. Quæ sententia duo continet. vnum est, illud, Qui est, esse nomen Dei, atque eo usum fuisse Dominum Exod. 3. ut sibi nomen imponeret, & suam essentiam exprimeret Moysi. Alterum est, esse omnino idem nomen, atque ad idem, eodemque modo significandum impositum esse. Priorem partem in hoc cap. probabimus, posteriorem vero in sequenti.

Cuius rei gratia primum notandum est, ut optime obseruauit Lippoman. in catena super Exod. 3. illud, quod ex cap. 3. citauimus, parum interesse, quod vulgatus interpres tempus futurum, quod in Hebræo est, Ero, qui ero & rursus, Ero misit me ad vos, vertat de præsentis, Ego sum, qui sum, & iterum, qui est, misit me ad vos, in Hebræo enim sæpenumero futurum ponitur pro præsentis, quo Hebræi carent, Genes. 37. cum vir ille inuenisset Ioseph errantem in agro, dixit, ut habetur in Hebræo: quid quæres, aut quid vestigabis; nostra vero vulgata legit, Quid quæris? & Iob. cap. 1. ubi vulgatus vertit, Unde venis? in Hebræo dicitur, Unde venies: sed & in nostra vulgari lingua Hispanica id aliquando accidit, nam simili interrogatione de futuro dicimus, Tu modo veniens ex tali parti, ac si diceremus, venis. Deinde licet dicamus, futurum ibi non poni pro præsentis, tamen eodem modo natura & essentia Dei peculiariter explicatur utroque tempore & præsentis, & futuro, Sum, qui sum, & Ero qui ero, ut inferius patebit.

His positis prior pars nostræ sententiæ facile probatur auctoritate, & testimonio veterum Scripturæ, & Patrum. Est autem in primis Philonis in lib. cui titulus est, Quod deterius potiori insidari soleat, tur. qui circa finem illius affirmat, nomen, Qui est, vel, qui sum, esse nomen peculiare Dei, peculiariter quoque naturam illius, & modum substantiæ expressum ab ipso Deo Exod. 3. Idem asserunt Iustin. in orat. p. ad gentes, in medio, Nazianz. orat. 37. quæ est de Theologia nuda. 72. Origen. homil. unica in lib. Reg. in illud anno. Nullus est alius præter te, Hieron. tom. 6. in comment. magnis Epist. ad Eph. in illud cap. 3. Ex quo omnis paternitas.

D.

paternitas.